

ఓమ్

శ్రీగురుభ్యో నమః

ప్రాయశ్చిత్త పక్షిద్వయాలంభ

నిర్ణయ 26 SEP 1918

MAHARAJA

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యుల వైదిక విద్యార్థుల
విరచితమైన ధర్మసూత్రములను పూర్వకం
విరచితమైన సమ్యక్సంకల్ప

అనుబంధములను ద్వైత శ్రీమద్విశ్వకామేశ్వర
మహర్షిగారి వైదిక విద్యార్థులకు

జాబాంతులకు విద్యాసాగరమునాథుల
శ్రీ గురు నీలకంఠాచార్యుల వైదిక విద్యార్థులకు
తమ వైదిక విద్యార్థులకు విద్యాసాగరమునాథుల
జాబాంతులకు విద్యాసాగరమునాథుల

విజయ నగరము

1918

ఓమ్

శ్రీగురుభ్యో నమః

ప్రాయశ్చిత్తపశుద్వయాలంభ

నిర్ణయః

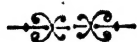

శ్రీమత్పేరూరుగ్రామవాస్తవ్య ద్విద్వీభి
ర్మహాదత్త ర్మహానమశఖింకవ పూర్వకం
విరచితస్తోత్రం పమ్యక్సంశోధ్య

అమలాత్రయపక్షాః శ్రీమారుతీముద్రాగ్రామం
మహాద్వీపముద్రాగ్రామం ర్మహాద్వీపము
విజయతేనమాంః

1918

విజ్ఞాపనా

సకలకలాకులలాన్ప రకీయగుణ తదితరాభి
జ్ఞానేపి గుణమేవ శిరోభూషణమనీం మన్యమా
వాన్మాన్య ప్రణమ్యాస్మదాన్వగ్రచనాయాంయది
నిష్టోషాన్యాయసరణస్తహిక ప్రామీదేన యది
సదోషాతహిక తద్దోషనిరసనేన చాస్మాననుగృ
హ్లాంశ్వితి సవిషయమధ్యర్థయామహే ।

భోభో ఆర్యాః విదితమేనైతస్స క్షేపాం
క్షేచ్ఛిదదీర్ఘదర్శిభిః నవీనైః కీర్తితేన కొప్పాకా
గ్రహారవాస్తవ్యేన కేవచిద్య జమానేనా శ్విస
వశ్వాలంభప్రహరపురస్సరం ప్రాభవక స్సామ
యాగో నిర్వర్తితఇతి, అన్యాయుర్వచా స్సర్వే
మహర్షయో మను వ్యాస ప్రశ్నలయ శిష్టాశ్చ
సర్వజ్ఞత్వాత్సదాచారప్రాయశ్చిత్తాదికం సర్వమ

వ్యసుశిష్య లోకమనాకులం చక్రః । తత్కృత
 పథాచారమనాదృత్యై శ్చిదదీర్ఘదర్శిభి ర్నవీనై
 రాగరై స్స్వకపోలః కశ్చనమాన్గో నూతన
 తయా ప్రకల్ప్య ప్రదర్శితః । తస్యాచీవ శ్రుతిస్మృతి
 శిష్టాచారవిరుద్ధత్వార్థ నాతవధర్మతత్వజ్ఞైః పండి
 తైః కదాపి నాదరణీయో నాదరణీయశ్చేతి మ
 థయో వివాదం కుత్సంతమ్ ॥

ఓం

శ్రీగురుభ్యానము

యతోనంతశ్చైత్యవంతాశ్చ జీవా మతో విద్మ
గాదప్రమేయా గుగాప్తే । యతో భారీ సర్వం
తీర్థాభేదభిన్నం సదా తం గణేశం సమామో
భజామః ॥ ౧ ॥ సమశ్చివాయ సాంబాయ సగణ
ాయ సనూపవే । సనందితే సగంగాయ సప్రమోయ
సమామః ॥ ౨ ॥ అరుణాభరణతలినీలం జగదం
బం గమనవిజితకాదంబం । పాలితమజనకదం
బం పృథులనితంబం సుమస్సహేరంబం ॥ ౩ ॥

అదీర్ఘదర్శనం నవనాగరకాగాధ
మరణిదముపవ్యవస్థితే ।

శ్రుతిః విద్యాగ్నం భువనభస్మమాలభేత
యత్యతీయాత్మరూపాన్తోమం నపిబేద్విచ్ఛిన్నో
వా ఏతస్య సోమపీఠో యోబ్రాహ్మణస్సన్నాత్య
తీయాత్మరూపాన్తోమం నపిబతీతి బ్రాహ్మణవా
క్యై అత్యతీయాత్మరూపాన్తోమపానవిచ్ఛేదరూప
వై గుణ్యనివృత్తయై విద్రాగ్నః పశురూపబ్రహ్మణి
క్రూయతే । యోబ్రాహ్మణస్సన్నాత్యతీయాది

స్యుక్త త్వేన బ్రాహ్మణైర్వాహం పశ్యంతః
 నతు దుర్బాహ్మణస్యేతి గమ్యతే॥ శ్రుతా ఆశ్రితం
 ధూమ్రీలూమమాలభేత్ యోదుర్బాహ్మణస్స
 మంపిపానేదశ్వినానై దేవానామసోమపావాస్తాం
 తౌపశ్చాసోమవీధంతామ్నుతామశ్వినావేతస్యదేవ
 తాయోదుర్బాహ్మణస్సమం పిపాసతీతి బ్రాహ్మ
 ణవాక్యే ; యస్య వేదశ్చ వేదీచ విచ్ఛిద్యతే తి
 పూరుషం । నై దుర్బాహ్మణోనామ యశ్చపా
 నశ్చపూ థవేదీతి బోధాయనోక్త్యచ ఉభయ
 విచ్ఛేదసతోసి దుర్బాహ్మణశ్చాశ్రితవశురాలభ
 వ్యతి గమ్యతే । పూర్వోక్తబ్రాహ్మణవాక్యం
 బ్రాహ్మణవిషయం । సమంతరబ్రాహ్మణవాక్యం
 దుర్బాహ్మణవిషయంచేతి ఫలితం । ఉభయవిచ్ఛే
 దస్య వేదవిచ్ఛేదవేదీ విచ్ఛేదవాచ్యసోమపానవిచ్ఛే
 దోభయాయాశ్మక్ త్వేన దందాగ్నిపశ్వాలుంథమూత్ర
 నివర్త్యసోమపానవిచ్ఛేదస్యాపి ఉభయవిచ్ఛేదాం
 తర్గతత్వేనా శ్రివపశ్వాలుంథ నై పూభయవిచ్ఛేద
 యాపై గుర్యావివృత్తిర్భవతీతి సోమపానవిచ్ఛేద
 యాపై గుర్యావివృత్తయో నైందాగ్నిపశ్వాలుంథ
 తి చ్చితిభాతి । సోమపానాభావాద్యపి దుర్బా

భవశ్చేవాశ్చినః ఐంద్రాగ్నిస్తు నేష్యతే । నిమిశా
 భావాత్ ; ఇత్యంగ్రంథోద్భవ్యతే । యస్తవావి
 త్రిణో దుగ్రహ్నాగ్ని ఇతి భారద్వాజపక్షే వేదీ
 శబ్దేన స్ఫూర్తాగ్నిహోత్రగ్రహణేన వేదశబ్దేన సా
 విత్రీగ్రహణేనచ ఉభయవిచ్ఛేదస్య సత్వాత్ భవ
 త్యేవాశ్చినః ॥ ఉభయవిచ్ఛేదవీర్యస్య ఉభయవిచ్ఛే
 దస్య సత్వాదిత్యేవాశ్చినః ॥ సామసానమాత్రవిచ్ఛేద
 రూపనిమిత్తాభావాదైంద్రాగ్నిస్తు నేష్యతే । ఉభ
 యవిచ్ఛేదరూపదాత్త్వాహ్నోద్భవ్యో నత్యేపి కత
 స్త్యైంద్రాగ్నిలంభ నిమిత్తత్వం । కింత్యాశ్చినా
 లంభనవత నిమిత్తత్వం । ఉపక్రమేనసంహారైక
 రూప్యాత్ । ఇత్యేవమేవ రుద్రదత్తగ్రంథాభిప్ర
 యోహాధ్యక్ష ॥ శైమినీయవ్యాజుమాలాద్వాదశా
 భ్యాయత్పతీశుపాదే సంచమవికల్పాధికరణే దర్శ
 పూర్ణమూసయో రవ్యతరాతిపత్తవరస్పరనిరపేక్ష
 యోర్వైశ్వానరపథకృత్ప్రత్యేవైకల్ప ఇతి నిర్ణయః
 కృతః ॥ తద్వదత్కాపి ఏకస్మిన్నేవసామసానవిచ్ఛేదే
 నిమిత్తేనగ్నిభాహ్నాగ్నివిషయేంద్రాగ్ని ఇతిదుగ్రహ
 హ్నాగ్నివిషయే లక్ష్మిన ఇతి ఆలబ్ధవ్యవశోవ్యవహర
 భవతి । ఉభయవిచ్ఛేదవ్యాపి విచ్ఛేదద్వయాత్మక

త్వేన సోమపాన విచ్ఛేదరూపైక నిమిత్త ఘటిత
 త్వాత్ | సచ ఉధయవిచ్ఛేదస్య విచ్ఛేదద్వయా
 త్మకస్యమానుచితమితి వాచ్యం । వేదాధ్యయనావి
 చ్ఛేదే సోమపానవిచ్ఛేదేచ ఏకస్యసత్వేప్యధయా
 భావస్యసత్వాత్ ఉధయవిచ్ఛేదరూపకాద్రాబ్ధహ్మ
 ణ్యనుధితవేదస్యాప్యపక్ష్యేతి । బ్రాహ్మణమగ్రా
 హ్మణరూపాధికారిభేదేః వ్యవస్థాకిన్యూజాంయతే
 తద్వాచిన్యేతి । అతఉధయవిచ్ఛేదో నహ్యాధయా
 భావరూపః । కింతు విచ్ఛేదద్వయాత్మకవేదేనాధీ
 తవేదస్య కాద్రాబ్ధహ్మణ్యమితి కేచిదదీర్ఘదర్శినో
 నవీనావర్ణయంతి ।

దీర్ఘదర్శినాం సనాతనధర్మతత్వజ్ఞానం

పండితానాం సిద్ధాంతఉపన్యసేః

తదపిర దీర్ఘదర్శినస్సనాతనధర్మతత్వజ్ఞానం పండి
 తానామితి । సహి యోగైర్విశ్వైస్సోమపానవి
 చ్ఛేదయాపేక్షా సూక్ష్మానివృత్తియైః పరిదాన్విష్టునత్వా
 బంధః క్రియతే కింతు విచిత్రస్సహజుపేక్షసంధానా

ర్థం తదాలంభః । సోమపీఠసంధానార్థ మిత్యన్య
 సోమపానజన్యా దృష్టవత్వసంపాదనార్థమితి యా
 వత్ । విద్భిన్నసోమపీఠస్య పశుంవిధత్త ఇతి విద్యా
 రణ్యా వ తా రి కా యా ఆ పి విద్భిన్న సోమపా
 న స్య సం ధా నా ధికం ప శుం వి ధ త్త ఇత్యన్యో
 బోధ్యః । సంధానంనామ సంయోజనం । సోమ
 పానజన్యాదృష్టవత్వేన సోమపానసంబంధిత్యమితి
 పర్యవసీతం । పితుర్వా పితామహస్యవా సోమపా
 నసత్వేన విం దా గ్న శ్వి న పశ్వాలంభంవినా
 సోమంపిపాసో ర్భూహ్మణస్య సోమపానాధికారః॥
 నాన్యధేత్యతః పితృపితామహయో రన్యతరస్య
 సోమపానాధావేసతి సోమపానాధికారస్య ఆత్మేతి
 యాత్వరుషాతో సమపీఠకులోల్పేన్నపైవ దృశ్య
 మానతియా తయోరన్యతరస్య సోమపానజన్యా
 దృష్టసంపాదన మావశ్యకమితి తదర్థమైంద్రాగ్న
 పశ్వాలంభః । పితుర్వా పితామహస్యవా సోమ
 పానాధావే స్వస్య కార్యహ్మణ్య దర్శనాత్ ।
 తన్నిర్లరణ్యార్థమాశ్వి నపశ్వాలంభస్య ప్యవశ్యక
 తా । ఈద్వళాభిప్రాయేనైవ విద్భిన్నసోమపీఠ
 సంధానార్థ మైంద్రాగ్నం పశుం కార్యహ్మణ్య

నిర్మరగా మాన్వించ పశుమన్నీ హామీయేగా
 పశునాన హూపాలంధంకుర్వోమ్యేమనయత్యై
 ఇత్యనాదికాలప్రవృత్తిహ్యాయమేవ సంకల్పశ్చిప్తా
 చారసామతో భవతి పురుషస్సృష్టోభవతి పురుష
 తస్మిన్ప్రథమ హ్యేకస్య సోమపీఠస్స మృధ్యా ఇతి
 శ్రుత్యా ప్రథమం పితామహేన సోమపీఠఉత్సృప్తః
 తతః పిత్రాతతోపి స్వేనేతి పురుషతస్మిన్ప్రపశునా
 మ్యూత్తదాలంధస్సమృధ్యేసంపద్యతే ఇతి తద్భా
 ష్యేగాచ సోమపానసమృద్ధిఫలకత్వ మైంద్రాగ్న
 వశ్వాలంధస్వాభిహితం । సమృద్ధిర్నామ పూర్ణ
 తా । ఇంద్రాగ్నవశ్వాలంధాత్పిల్వపితామహాయో
 రద్వప్తద్వారా సోమపానపూర్ణతా సంపద్యతే ।
 పితృపితామహాయో రన్యతరస్య సోమయాజిత్వే
 సోమపానజన్యాదృప్తం స్వతవవాస్తి సవా చా
 బ్రాహ్మణ్యం చాస్తీతి న పశుద్వయాలంధః । త
 యోరన్యతరస్య సోమయాజిత్యాభావే ఇంద్రాగ్న
 వశ్వాలంధ న సోమపానజన్యా దృప్తముత్పాదనీ
 యం । సోమపానజన్యాదృప్తసంధాసమేవ సోమపాన
 సంధాసం తద్ధమ్మైంద్రాగ్నవశ్వాలంధః । తయో
 రన్యతరస్య సోమపానాభావాదేవ సోమం పిపాసా

బ్రాహ్మణ్యం బ్రాహ్మణ్యమితి తన్నిష్ఠస్య
 మాన్యవశ్యాంబంధాది నిర్విత్తాః । వస్తువస్తుః
 త్రిశివావతేతాన్సి పితా పుత్రః పిత్రే ఇతి
 శ్రుత్యాశ్రయానాం కేవలూపేక్షాశ్యావధానిగా
 త్వస్త్వేన పితృపితామహయాశామననజన్యా
 దృష్టసంధానం సోమపానలోపాదౌ బ్రాహ్మణ్యం
 చేతి సోమపానవిచ్ఛేదేనసకం సోమపానసంధాన
 బ్రాహ్మణ్యయో ర్నైవై యథాకరణ్యకంకావ
 కాశః । యథాగ్నివిచ్ఛేదహోమలోపయో కేక
 స్సిన్ధురుషే సామానాధికరణ్యం తద్వోహి । తథా
 హి । నిత్యేవాసనాస్థలేతేవాసనాగ్నిమాధాన్యే ।
 విచ్ఛిన్నసంధానార్థమితి సంకల్పః శ్రూయతే । త
 ప్తేవపూర్వం నియతేవాసనాగ్నిరావేస విచ్ఛి
 న్నసంధానద్వారా నియతేవాసనాగ్నిమత్తా
 సంపర్యక్తం వ్యాప్యతిహోమః । విచ్ఛిన్నేషు ది
 శేషు హోమలోపప్రాయశ్చిత్తార్థం సప్తహోతృ
 మంత్రేణ హోమశ్చ క్రియతే । సచ తత్ర వ్యా
 హృతిహోమ ఆధాన్యమానాగ్ని సంస్కారార్థః
 సప్తహోతృమంత్ర హోమస్తు పురుష
 సంస్కారార్థః । అతేతు పశుద్వయాలంభస్యాపి

పురుషసంస్కారార్థత్వాద్విప్రసంత్తనైషవ్యమితి
 వాచ్యం । యథా తత్ప్రవ్యాప్యతేహేమామతే
 స్సమీక్షానాన్నిసంస్కారార్థస్యైవాప్యేంద్రాగ్నివి
 శ్వోంధిః పాస్యమానసోమసంస్కారార్థఃయథా
 వానస్సమీక్షానాన్నిహోమోలోవప్రాయశ్చిత్రాక్ష
 త్వాత్పరుషసంస్కారార్థస్తథాతాత్త్విసపశ్వ
 ంభోపి లోవప్రాయశ్చిత్రాక్షత్వాత్పరుషసం
 స్కారార్థఃఇతి కింనన్యత్ । వస్తుతస్తు వ్యాప్య
 తేహేమామః అయాశ్చేతి హేమామశ్చ పురుష
 సంస్కారార్థఃఇత్యేవ సువచః । అస్యథా ఉపవా
 సశ్చిస్యతరస్య భార్యాయాః పత్యర్వాఽను
 తేఽపి ఘాతరయోజనానాన్నోపపదే దిత్వప
 పవాసహేమామయోర్వికల్పభేదానమేవ నోప
 ద్యతే । భార్యాయాః పత్యర్వా ఉపవాసాశక్తౌ
 ఉపవాసప్రతినిధిత్యేనవిహితన్యాయాశ్చేతిహేమ
 సోపవాసతుల్యత్వేన ఉపవాసస్య దంపత్యభీనత్వే
 నచ దంపతీకత్వానోపవాసస్య రిద్భిన్నతయావిధ్య
 మానాన్నిసంస్కారార్థత్వస్య దుర్వచత్వాత్ ।
 స దేవదత్తేన న్నానభోజనానా కృతే యజ్ఞద
 త్తస్య శుద్ధితృప్త్యాదిరస్తీత్యభ్యుపగమ్యతే । వస్తు

తస్మై తాపి యోగ్ని సంస్కారః సమమసం
స్కారః యః పురుషసంస్కారస్సపవాగ్ని సంస్కా
రశ్చ భవతి । కథమితి చేత్ ॥ శ్రుతి అవాం ద్విరస్మి
మదసీత్వ మేతిస్మ మాసియోని స్తవయోనిరిస్మి ।
మమైవసన్ సహహవ్యాన్యస్మి । పుత్రః పిత్రేణాక
కృజ్జాతవేదఇత్యుపస్థానమంత్రలింగవశేన ద్వయో
నై క్యప్రతీతేః । తస్మాత్సర్వధాపి నద్భవ్తంత్యైష
మ్యం । ఏవం చైవాగ్నిక్షేపయోగ్విచ్ఛిన్నాగ్ని
సంధానపుటకమంత్రహారాదుః సప్తహోతృమం
త్రీహోమకౌల్యమిత్యవధేయం ।

ఆగ్నేసవశ్వాలంభనివయే దుర్బ్రాహ్మణ్య
సోమపానచ్ఛాం నిమిత్తకృత్యం పశుం విధత్తైతి
విద్యారణ్యకృతావతరణికా దృశ్యతే । దుర్బ్రా
హ్మణోనాథు ర్దోషవిశిష్టో బ్రాహ్మణః । దోష
శ్చాత్ర సోమపానవిచ్ఛేదప్రయుక్తః; ఆర్యతీయా
త్పరుషాతోసమపానాభావే దుర్బ్రాహ్మణ్యశ్శేవ
గాచ్చ అనాహితాగ్నితాస్తేయమిత్యుపపాతకేషు
అనాహితాగ్నితాయాః పాతాచ్చేతి సంధ్యావందన
భాష్య కృష్ణపండితైరభిధానాత్ । వాహినీపతీ
యేసి బోధాయనోక్త దుర్బ్రాహ్మణ్యలక్షణవా

క్షయ ఉభయవిచ్ఛేదప్రియైశ్చ చాత్రాహ్లాద్య
 పరతియా వకం వతం ప్రదర్శ్య ఉభయత్వాశ్చ
 యకేవలసోమసానవిచ్ఛేదప్రియైశ్చ చాత్రాహ్లా
 ద్యస్యాపి దర్శితత్వాత్ । స్మృత్యర్థసోకేపి గృహ
 శ్రమిణ్సుర్వానుద్దిశ్య ॥ శ్లో॥ వివాహత్పరిమాధా
 య జహ్యదేవాగ్నిహోత్రకం । దర్శపూణ మా
 సాగ్రయణ సోమయాగాస్కామాచ్చకేత్ । సర్వ
 ధాప్రథమసోమయాగఃకార్యో ద్విజాతిభిః । య
 ణానంధావితాంకేన శస్త్రై దత్వాతు దక్షిణాం ।
 వ్రాత్యదుర్భాహ్లాద్యాది మహద్దోషాభశంత
 యే । ఇత్యాదినా సోమసానాభావే చాత్రాహ్లా
 ద్యోపన్యాసాచ్చ ॥ శ్లో॥ అశ్వినౌవై దేవానామసోమ
 సావాస్తాం తేపశ్చసోమపీథంప్రాప్నుతామిత్యాది
 వాక్యశేషేణ సమానశీలత్వాద్దుర్భాహ్లాద్యస్య
 సోమంపిసాసారశ్వినౌ దేవతేత్యాది విద్యారణ్య
 భాష్యేణచ అసోమపక్షేన చాత్రాహ్లాద్యం
 స్పృష్టమవగమ్యతే । సచాశ్వినోర్నిపిద్ధకర్మాచర
 కేన దుర్దేవత్వశ్రవణాత్కథమసోమపస్య తత్సమా
 పశీలత్వమితి వాచ్యం । అభావాద్భావానుత్పత్వా
 సంధ్యాసంధనాదివిద్యకర్మాకరణస్య ప్రత్యేకాయా

జనకత్వే మాక్షిన్య తాత్కాలికమన్యవ్యాపాగా
 నుష్ఠానాత్పన్నావామో భవతీతి సమాధానమలి
 హితం । తద్వద్రాపి అర్థసమర్థో విద్యానా జాత
 పుత్రః క్షత్రికేశ్వరీనాదధి తేజగుత్యావిహితకాల
 సామనవీత్వా విరుద్ధవ్యాపారానుష్ఠానాదేన నా
 ద్రాపహ్మణ్యోత్పత్తిరితి వదామః । సచ పూర్వో
 క్తిపునరుత్సర్జివశో యోబ్రాహ్మణస్సన్నాన్యతీ
 యాదిత్యుక్తత్వాదీద్యశో దుద్రాపహ్మణ్యోనాధికారీ
 అతిక్రీణు సామవానె శ్రద్ధాశుత్యే నేచ్ఛానశ్యేనతి
 దుద్రాపహ్మణ్యోధిక్తియతే । ఇతి విద్యారణ్యభాష్యే
 గతుశ్చకోపవిశిష్టబ్రాహ్మణ్యో నాధికారీ కింతు
 తత్ర బ్రాహ్మణ్యవాధికారీత్యధావగత్యా సామవా
 నాభావాద్రాపహ్మణ్యోక్తిరనుభవశ్చేతివాచ్యం
 ఈద్యశకోపవిశిష్టబ్రాహ్మణ్యో నాధికారీ కింతు
 తత్ర బ్రాహ్మణ్యవాధికారీతి వాదిభిరపి ఈద్యశ
 కోపవ్యవస్థానందాగ్నివశ్యాంధప్రయోజకత్వం
 కింతు ఆశీనవశ్యాంధప్రయోజకత్వమితి వక్త
 వ్యం । అస్మాభిరపీద్యశం నాద్రాపహ్మణ్యం సపూ
 ర్వోక్తిపునరుత్సర్జివశ్యాంధప్రయోజకమిత్య
 చ్యతే । కింతు పునరుత్సర్జ్యో భవతి పునరుత్సర్జివశ్యాంధప్రయోజకమిత్య

ఇవ హ్యతస్య సోమపీఠస్సమ్యగ్యా ఇతి
 శ్రుత్యా పితృపితామహాయో వ్యభిచ్ఛసోమపీఠ
 సమృద్ధికామో బ్రాహ్మణస్తత్రాధికానీత్యధావగ
 త్యావిచ్ఛిన్నసోమపీఠసమృద్ధికామవై వతశ్రుత్యో
 జకేత్యభిధీయతే । విచ్ఛిన్నసోమపీఠసమృద్ధికామ
 నాతు విచ్ఛిన్నసోమపీఠసంధానకామవై వ విచ్ఛి
 న్నసోమపానజన్యా దృష్టసంధానకామనేతి పర్యవ
 సితం । ఇంద్రాగ్నపశ్వాంధన్య సోమపానజన్యా
 దృష్టవశ్యం ఫలం । ఫలకామన్య ఫలేచ్ఛావశాదు
 హయేచ్ఛాహయతే । తతడిహయప్రివృత్తౌ ఉపా
 యానుష్ఠానే ఫలం భవతి । సోమపానవిచ్ఛేదరూ
 పెననిమిత్తాదేవ ఇంద్రాగ్నపశ్వాంధన్య సతి సోమ
 పీఠసంధానం భవతి । తన్నిమిత్తాదేవ సోమం పిపా
 సోర్రాబహ్మణస్య కౌర్రాబహ్మణ్యం ప్రాప్తం । ఆశ్వి
 సపశ్వాంధచ తన్నివృత్తిద్వారాదృష్టం భవ
 తీత్యన్యప్తద్వయూత్థం పశుద్వయూంధఇతి ఫలితం॥
 శ్లో॥ పితృపితామహావాసి సోమం యన్య నపీత
 వాక్ । ఇంద్రాగ్నం పునరుత్సృష్ట మాలభేత
 పశుంహసః । ఇతి స్మృత్యా ఇంద్రాగ్నపశ్వాంధ
 భముపకీర్య । యోసో దుర్రాబహ్మణాస్సోమం

విచారణ సాధనః । ఆలంకారశాస్త్రం ధూమ్రం లలా
 మం గాగలం సుతం । సోమం సవితవాన్ యస్య
 పితావాపి పితామహః । దుర్బాహ్మణం తమాచ
 యై కర్మకాస్తాంతరశ్రుతిః । పక్షమంశికరోశ్యై
 సం మంత్రబ్రాహ్మణభావ్యకృత్ । పక్షస్మిన్నాశ్వీ
 వైంశాగ్ని యద్యప్యేకనిమిత్తకౌ । తథాశ్వ
 దృష్టకార్యత్వాత్తయో రిష్టస్సముచ్చయ ఇతి త్రీ
 కాంశీగ్రంథ మంత్రబ్రాహ్మణభావ్యకృతామశ్వ
 యమేవాశ్వస్సముతే ఇతి ప్రదర్శనేనచ అదృష్టద్వ
 యార్థం పశుద్వయాలంభ ఇతి నిర్ణయో భవతి ।
 కారికావృత్తాపి । దుర్బాహ్మణసోమవిచ్ఛేదావైం
 ద్రాగ్నేన నసశ్యతః । తస్మాదుభయసిద్ధ్యర్థేనైం
 ద్రాగ్నముతచాశ్వీనమిత్యక్తం । తస్మాత్ప్రాయ
 శ్చిత్తపశుద్వయాలంభ శ్రుతిస్మృతిశిష్టాచారసం
 మతఇతి స్పష్టం ప్రతిభాతి ॥

అథ నవనాగరకమతఖండనమ్

యత్తు నవనాగరకైరుక్తమ్ । సోమపానా
 శావాద్యని దౌర్బాహ్యం తద్విసర్వేపిదుర్బా
 హ్నానావవస్యః । సర్వైర్మబహిష్కృతో దుర్బా
 హ్నానా ఇతి శ్రుతిస్మృతయస్సమున్మోషయంతి । య
 జాయాజనాది పట్కర్మహనిశ్చ స్యాదత ఈద్య
 శం దౌర్బాహ్యం సవక్తుముచితమితి తన్న ।
 ఉదయవిచ్ఛేదవ దౌర్బాహ్యమితి వాదినాం
 తేషాం మతేషి సర్వేషి దుర్బాహ్నానావవ స్యని
 త్యాది తదుక్తదూషణాని తదవస్థాన్యేవేతి నైతా
 నతా సనాతనధర్మతత్వజ్ఞాః ప్రాచీనాః ప్రతిక్షే
 ప్తవ్యాః । కించ ఉదయవిచ్ఛేదవాక్ పాసర్భవో
 వ్యపరీపిత్వా దుర్బాహ్నానా ఇతి బోధాయనః ।
 విబుక్తపావిత్రీకో దుర్బాహ్నానా ఇతి భరద్వాజః ॥
 నియతోపాసనవిహీకో దుర్బాహ్నానా ఇతి కేచిన్ద్రం
 ధకారాః । ఏవం మతభేదేన సర్వగ్రంథకారాభి
 హితం దౌర్బాహ్యలక్షణం నవీనానాం ప్రాచీ
 నానాం చోభయేషామప్యభిమతమేవ । ఏవంచసతి
 ఉదయవిచ్ఛేదస్య దౌర్బాహ్యే కస్యచిదన్యత
 వేదస్య వ్యపరీపిత్వాది యాపాక్తదౌర్బాహ్య

గాంతరవిస్ఫస్య ఆత్మతీయాత్మగమ్యాన్మనుషాన
 విచ్ఛేదేనతి సకీనమహోక్తసామవాసవిచ్ఛేదయాప
 నై గుణ్యానిన్యత్తియై విందాగ్నుః సగురాలభ్యవ్యః ।
 ఉక్తకాత్రాబహ్మణ్యానిన్యత్తియై ఆస్విన్వోపి పశు
 రాలభ్యవ్య ఇతి బ్రాహ్మణ్యైవై వందాగ్నుః
 పశుః । దుత్రాబహ్మణ్యైవై వాశ్వినోపి పశు
 రాలభ్యవ్య ఇతి వ్యవసాకరణం తేషామసంగితం
 స్యాత్ ॥ కించ రుద్రదత్తైవ్యాఖ్యానై వాహిసింతి
 యేచ పునరుత్థస్యైవైవతీతి శ్రుతిమదాప్యాయ్య
 అసంతరమాశ్వినం ధూమ్రీలలామ మాలభతేతి
 శ్రుతిచోదాహృత్య విందాగ్నేనేష్టావ ద్రాబ్రా
 హ్మణ్యాశ్వినం పశుమాలభ్య సోమేన యతేతేతి
 వాక్యం దృశ్యతే । తద్వాక్యమివహ్మణ్య సమనం
 తరస్థితమతంతరబోధకః అశ్రచ కా రా భ్యాం
 సముచ్చయావగమాదుభయవిచ్ఛేదవ భవత్యా
 శ్వినో నాన్యతరవిచ్ఛేదే ఇతి వాక్యమేవ స్వాక్యా
 ధానుగుజ్యేన ప్రకటయంతి । ఏతదసంతరభరద్వా
 జమతమపి స్వాక్యాధానుసారేణ రుద్రదత్తగ్రంథ
 స్థితః సభినత్యైవాశ్వినఇతి వాక్యే; సఖే-పదంవిహ
 య భవత్యైవాశ్వినఇత్యర్థం యోజయంతి । భర

ద్వారా మనస్సుతో భయవిచ్ఛేదపీఠివాక్యస్య ఉభయ
 విచ్ఛేదస్య సత్వాంతి పేతుపరత్వం వదంతి ।
 పూర్వోక్తి మతం భరిద్వాజమతంచై కీకృత్య ఉప
 క్రమోపసంహారైకరూప్యంచ వర్ణయంతి । మత
 ద్వయమూదాయోపక్రమోపసంహారైక రూప్యం
 న కుత్రాపి దృష్టం । కించ చై మినీయన్యాయమా
 లా ద్వావశాభ్యాయ తృతీయపాదే పంచమవిక
 ల్పాధికరణే దర్శపూర్ణ మాసయోరన్యతరాతిపత్తే
 పరస్పరసరపేక్షయోద్వేష్యాసరపథ్యదిష్ట్యర్థిక
 బుద్ధితి నిర్ణయః కృతః । తద్వదత్రాపి ఏకస్మిన్నేవ
 సోమపానవిచ్ఛేదే నిమిత్తేనతి బ్రాహ్మణవిషయే
 వింద్రాగ్నీతి దుర్బాహ్మణవిషయే ఆశ్వినతి
 ఆంబువ్యపశ్వోర్థికల్ప భవతి । ఉభయవిచ్ఛేద
 స్యాపి విచ్ఛేదద్వయూత్మకత్వేన సోమపానవిచ్ఛేద
 రూపైకనిమిత్తఘటితత్వాదిత్యస్యాహుః । తదపి
 న మనోరమం । ఉభయవిచ్ఛేదఘటకసోమపాన
 విచ్ఛేదస్యాపి వింద్రాగ్నీవశావలంభనివతఃసీయ
 సోమపానవిచ్ఛేదేనహ భేదోస్తి నవా । ఆద్యే
 నిమిత్తభేదాద్వికల్పాధికరణోదాహరణాసంగతి ర్దు
 ర్వాగైవ । ద్వితీయేతు । సోమపానవిచ్ఛేదరూప

వైగుణ్యనిరతక శ్వేత బ్రాహ్మణవిషయేంద్రా
 గ్నిపశ్చాదంధస్యాత్మశ్వేత తాదృశవైగుణ్యస్యా
 త్రాపిస శ్వే నోభయవిచ్ఛేదవతో దుర్బాహ్మణ
 న్యాపి వింద్రాగ్నిపశ్చాదంధస్యాత్మ । లభాసతి
 బ్రాహ్మణవిషయే వింద్రాగ్నితతి దుర్బాహ్మణ
 విషయే ఆస్వేనతతి వ్యవస్థాకరిణమసంగతంస్యాత్ ।
 కించ వికల్పాధికరణే ఏకస్వేత పురుషస్య దర్శ
 పూర్ణమాసయోరస్యతరాతివత్ పైశ్చానరసభి
 క్ష్యద్విష్ట్యక్ష్వికల్పభిహితః । అత్రేషు వింద్రాగ్ని
 శ్వేతపశ్చాదంధయోర్బాహ్మణా దుర్బాహ్మణాభే
 దేన వ్యవస్థితః కల్ప ఇత్యభిధానేన విషయో దృ
 ష్టాంతరతతి బహ్వసమంజసం । ఏవమజ్జకకోషవి
 శిష్టత్వాత్ అసారతరతర్కసంస్కృత్యాన్మన్వాది
 భిష్టపైశ్చ కేవలదవ్యంశేనాగృహీతత్వాచ్చలదీ
 ర్ణ దర్శనాం నవనాగర కానాం మతం సనాతనశర్మ
 తత్వజ్ఞైః పండితైః కదాపి నాదరిత్యం నాచరణీ
 యంచతి సువ్యక్తం ప్రతిభాతీత్యలం శాఖాచం
 క్రమనేన । ॐॐॐ

స్తోత్రం యశ్చమమం మాగ్ధం ప్రయత్నే
 వాపి హేద్విజాః । స్తోత్రం నైదికే మాగ్ధే సకలం
 సుస్థిరం భవేత్ ॥ యోహి స్తోత్రం పయితం శక్తో
 సకుర్యాత్మహిమో నరః । తస్యహంతాసపాపీయా
 నితి వేదాంతనిర్ణయః ॥ యస్తోత్రం పయితముద్యుక్తి
 శ్రద్ధయైవాక్షమోపి సత్ ॥ సర్వపాపవినిర్ముక్తి
 స్తోత్రం దానమవాప్నుయాత్ ॥ ఇతిస్మృతివశేనా
 సామస్త్యపి వయం ధర్మవిప్లవభయేన ప్రవృత్తాః
 స్సకలదేశీయ పండితవరాన్ ఇమా మస్మదీయాం
 పత్రికాం సాకల్యేన చాక్షుషీకృత్య; విమృశ్యచో
 భయవాదివాక్యైఃఖిం; నిరీకయచ తన్తత్రానూ
 గ్యాసామాగ్యాద్య; నుగృహ్యచ లోకమనాకులీ
 కృత్యచాస్మాన్; క్లృప్తకల్పయోరన్యతరమాగ్ధని
 రాసపూర్వకం ప్రాకిన్వికాభిప్రాయబోధక ప్రతి
 పత్రదానేనైతదక్షిణోచరీకరణమారభ్య మాసాద
 ర్వాచీనకాలపవాస్మానుద్ధరంతివ్యాశాస్మహే ॥

మంగళం మహత్

శ్రీశ్రీశ్రీ

10322

